

Goran
Milašinović

APSINT

■ Laguna ■

Copyright © 2005, Goran Milašinić
Copyright © ovog izdanja 2020, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ne volim reč psihološko. Ne postoji takva stvar kao što je psihološko. Recimo samo da čovek može da prodre u biografiju jedne osobe.

Žan Pol Sartr

1.

Februar je u Beogradu malo koje godine suv, tih i proziran, ali šesnaesti februar hiljadu devetsto dvadeset treće bio je baš takav dan. Doduše, kakav god da je bio, prošao bi brzo i neprimetno jer se sa najvećim nestrpljenjem čekala noć pošto je u hotelu *Kasina* trebalo da se održi najveći prestonički javni bal, nazvan „Hiljadu i druga noć“, onako sjajan kakve je pre skoro sto godina priređivao Jevrem Obrenović, poznat po svojim čudnim evropskim istupima, koji kao da su ponovo zavladao Srbijom.

Ali, bez obzira na to što su organizaciju i novinarsku propagandu osiguravala takva imena kao što su Boško Tokin i Gvido Tartalja, i što je štampan poseban noćni dodatak novina *Ponoć*, prihod nije prešao pedeset hiljada dinara, nedovoljno za nameru organizatora, književnog društva, da izgradi umetnički paviljon na Kalemegdanu.

Iako je najveća dvorana hotela *Kasina* bila povezana improvizovanim tunelom sa dvoranom hotela *Pariz* i makar su dogovori u *Imperijalu* i *Parizu* trajali skoro

dva meseca, broj zvanica nije prešao četiristo, što može da bude jedan od razloga finansijskog podbačaja, ali to može da bude i onaj nesrećni slikar Milovanović koji se na balu, nasuprot svima, pojavio u narodnoj nošnji i sa guslama pod rukom, a onda seo i započeo *Zidanje Skadra na Bojani*.

Dame i gospoda u tamnim, uskim haljinama, svili i perju, smokinzima i frakovima prvo su se pogledali u čudu – mnogi od njih nikada ranije nisu ni čuli zvuk tog instrumenta – a onda žagorom, grajom i glasnim zvucima fokstrota i čarlstona oterali guslara; njegov simbolični pokušaj odbrane tradicionalnih narodnih vrednosti sutradan je od nekih u čaršiji ocenjen kao skandal, a od drugih kao častan, ali uzaludan pokušaj da se spreči srljanje u Evropu bosih nogu i golog tura.

Iako se iz impresuma *Ponoći – Šeherezadin budoar* – i naslova članaka, kao „Kraj sviju partijskih zaševica na pomolu“ ili „Činovničko pitanje rešeno“, lako dalo zaključiti o šeretskom karakteru novina, celokupni tiraž prodat je do deset sati ujutro jer je svakoga zanimalo kako je prošao taj dugo najavljivani umetnički bal, pogotovo što se vest o skandalu pronela još iste večeri do dva glavna mesta gradskog života, kafane *Dva megdandžije* i sastajališta „kod sata“, preko puta kafane *Albanija*.

Tako je malo ko obratio pažnju na inače omiljenu novinsku rubriku „Iz policijskih izveštaja“, u kojoj su se najčešće pominjali oni koji su proneverili državne pare ili učestvovali u kakvim političkim aferama, te je vest o hapšenju poznatog pančevačkog lekara Mihajla Miše Alića ostala gotovo neprimećena, a možda je u sakrivanju ove vesti od javnosti imala udeo i ona gusta magla na Keju

brigadira Ristića, odmah do Tamiša, koju ne bi mogao preseći najoštrijim skalpelom čak ni neko tako vešt kakav je bio hirurg Miša Alić.

Kada je na vrata Alićeve kuće zalupao žandarm u pratnji još dvojice neuniformisanih policijskih službenika, iz unutrašnjosti su dopirali zvuci *Adada*, a u ruci mu je stajao nekakav telegram iz Švajcarske, kao da ga je primio baš tog jutra, ali telegram koji je držao u ruci i zvuci poznate Albinonijeve kompozicije nisu pripadali tom trenutku, nego jednom sasvim drugačijem i mesec dana starijem, pa je neverovatno kako se baš tog jutra Miši Aliću ponovo odigravalo ono što se dogodilo znatno ranije, kao da je trenutak od pre mesec dana posedovao neku neobičnu sposobnost ponovnog događanja ili neprolaznog trajanja.

Iako se svakom čoveku ponekad dešavaju stanja neobjašnjive paralize koja ga u odsudnim trenucima prikiju i onesposobe, zbog kojih ne pruža nikakav, ni posve logičan i očekivani otpor nego se predaje kao kakvo nemoćno dete, tvoje ponašanje, Mihajlo, pred žandarmom ostalo je krajnje čudno: ti si cenjeni gradski lekar, ratni veteran, načelnik hirurškog odeljenja gradske bolnice koji je stigao u Pančevo tek posle rata, ali ubrzo postao tako poznat da je dosta njih iz lekarske branše ljubomorilo na sva zvona, što je najbolji dokaz uspeha i popularnosti, sećaš se šta su govorili, ta, dosta već o tom Aliću, o njemu pripovedate kô da je sam prota Vasa Živković, vaskrsô iz prošlog veka.

Zbog čega, onda, nisi upitao za razloge svog hapšenja, tražio da obavestiš bolnicu kako bi se oni tamo prilagodili neprijatnoj situaciji, pozvao advokata ne bi li iko znao bar to gde te vode i zbog čega, nego si ostao nepomičan i zagledan u magloviti Tamiš iza leđa trojice namračenih

službenika, dok su ovi deklamovali ko su i zbog čega su stigli, a uz to da se brže-bolje spremaš i podeš sa njima u Beograd; da su hteli da te vode na vešala, tu odmah iza ćoška, ispred Minoritskog manastira, ti se ne bi protivio, tako je izgledalo.

Da li je objašnjenje za takvo ponašanje mogao da bude telegram u rukama i dostojanstveni, ali tužni *Adađo*, ili neverovatna okolnost da se vremenski trenutak od pre mesec dana, sa svim što je u sebi sadržavao, preneo u današnji dan, teško je reći. A možda i neko priviđenje koje ti se pojavilo u tom trenutku, u kome si odgonetao da li sve to što ti se odjednom događa, ljudi koje vidiš pred vratima svoje kuće, reči koje izgovaraju, maglovito zimsko jutro, nije nešto što se dešava nekom sasvim drugom čoveku, nekom koga ne možeš da imenuješ i da ga jasno prepoznaš, ali koji sasvim sigurno nisi ti?

Bilo kako bilo, posmatrajući kako Mihajla Alića kasnije istog dana u Beogradu vode sa Savskog pristaništa prema Bosanskoj i Balkanskoj ulici, potom ukrcavaju u policijska kola i odvoze do Glavnog zatvora, smeštenog ispod velikog trga pored Kalemegdana na kome se u tursko vreme nalazila Glavna pijaca, poznatog i omraženog u narodu kao Glavnjača, i predaju u istražno odeljenje, ne bi se baš moglo reći da je taj čovek bio svestan šta mu se događalo.

Tako je ostalo sve do poslepodneva drugog dana od hapšenja, tada su mu se pojavili prvi odsjaji svesti, koji su istovremeno terali glavobolju punu prekjučerašnje pančevačke magle i ko zna čega još i donosili razum. Moguće da je sve to bilo uzrokovano novinama koje su se odnekud stvorile na gvozdenom podu njegove ćelije, bila je to *Ponoć* koja je na naslovnoj strani izveštavala o

---

skandalu na balu „Hiljadu i druga noć“, a u sredini, na mestu policijskih izveštaja, o hapšenju pančevačkog lekara Mihajla Alića, tek tada je razrogačio oči od iznenađenja i shvatio da je reč o njemu samom, skočio sa drvene klupe na kojoj je do tada sedeo, ne osećajući da ga je na to gde je i šta tu radi sve vreme upozoravalo sivkasto parče neba iz prozora na zatvorskoj ćeliji.

Kasno je, Mihajlo, ne vredi ni to što lupaš na vrata tražeći razgovor sa islednikom, advokatom, tvojima iz bolnice, sa svima koji mogu da ti objasne ovu glupost u kojoj se nalaziš, uostalom, trebalo bi da znaš da ti je tokom privođenja i prvog saslušanja upravo sve to nuđeno, ali, neznano zašto, tada nisi reagovao.

2.

Na sasvim drugom kraju sveta, tamo gde beogradske dnevne novine *Ponoć* nemaju nikakve šanse da ikada stignu, u jednoj ženi događa se navala iznenadnog razuma koja se završava odlukom da krene na put, uzrokovanom, takođe, novinskim člankom, pročitanim u kasno poslepodne letnjeg dana, potpuno je nevažno što se sve dešava gotovo dve godine ranije, što je u pitanju visokotiražni *Dejli njuz* i što je odluka o putu koji će uzrokovati čitav niz budućih događaja donesena na obali Temze, a ne u beogradskom Glavnom zatvoru.

Iako je već početak dana nagoveštavao uzburkane misli i mogućnost presudnih odluka, tek je u kasno poslepodne Elizabeta Denvers zaključila da su tri stvari u istom danu previše slučajnosti, da sve to mora da je znak – neću više da čekam, čula je samu sebe – istog trenutka dohvatila je braonkasti šešir sa uskim obodom i kvaku na vratima kao da je onakvoj snažnoj misli od malopre bilo suviše tesno u ograničenom prostoru njene podstanarske sobe; od široke

i krivudave Ulice Štrand, u kojoj je sada stanovala, do Embankmenta delilo ju je svega nekoliko stotina metara.

Naslonjena na kamenu ogradu, još toplu od avgustovskog sunca, zagledala se u Temzu i na prolazećim talasima, lakiranim prvim sumrakom, jasno je videla sutrašnji dan u kojem se ukrcava na lađu i odlazi. Prijatnost blagog vetra i odluka o putu, konačno odvojena od neke nejasne i dugotrajne kolebljivosti, odjednom su se susreli na njenom nežnom, još zategnutom licu, dajući mu onaj sjaj koji je uvek spoljno ogledalo unutrašnjeg zadovoljstva.

Iznenadnoj odluci, koja je, možda, već dugo tinjala u nedostupnim delovima njene svesti, prethodilo je obično londonsko jutro i miran, mirisom lipa natopljen letnji vazduh, uvučen u unutrašnjost skromne, ali uredne prostorije u kojoj je živela. Ono što je čula na radiju, na redovnim jutarnjim vestima, predstavljalo je prvo uzne-mirenje tog dana.

U reporterskom izveštaju iz Versaja, pored Pariza, prenesen je govor izvesnog poslanika Vesnića – u vezi sa poslednjom sednicom od pre dve godine postojeće Lige naroda – predstavnika od pre tri godine postojeće nove balkanske države Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca; bilo je malo Engleza koji su te hiljadu devetsto dvadeset prve umeli da kažu koja je to država, gde se tačno nalazi, od kojih je delova sastavljena i ko u njoj živi, ali Elizabeta Denvers je znala, lako je zadrhtala, podigla desnu ruku prema grudima, brzo ugasila radio i kratko se zagledala u prazno belilo zida, znajući da će samo ako odmah ustane i pođe sprečiti sećanja.

Nepopijeni čaj i slatke mrvice milihbrota ostali su kao očekivana posledica njene brze odluke i neočekivana

poslastica jednoj sivkastoj grlici, koja je kasnije, onako iznenada nasićena, jedva pronašla put kroz otvoreni prozor napolje u dvorište.

Vraćajući se iz prihvatilišta za siročad, gde je radila kao vaspitačica, još uvek razmekšanih dlanova od vajanja voska kojim je učila decu osnovama vajarstva, i sama uživajući u toj tehnici, u kasno poslepodne istog dana, dok su je odmereni koraci vodili omiljenim i uvek posećenim londonskim šetalištem Berdkejdž vokom, na južnom obodu parka Sent Džejms, na kojem su patke, ljudi i žabe u svemu ravnopravni, doživela je drugo uznemirenje. U tom trenutku, ili neposredno pre njega, već malo zamračeno nebo naglo je osvetlila ujednačena žućkasta svetlost, ova pojava nije ni najmanje uzбудila dokoni svet u lenjoj šetnji i površnom međusobnom osmatranju – električno svetlo, čudna mi čuda! – ali Elizabeta Denvers iznenada zastade i opet joj desna ruka pođe naviše, prema grudima.

Ona odjednom ugleda svetlost topovskih detonacija, ratni novembarški sumrak devetsto petnaeste, snežno sivilo Babunskog klanca, špicastog komandanta saniteta Drugog i Četrnaestog puka Niketića koji je ubeđuje da za konačište prihvati kola umesto šatora, nije to samo pitanje komfora, nego i tretmana predstavnika, u redu, nezvaničnog, velike sile od koje Srbija toliko očekuje, govorio je, mešajući srpski i neke od stotinak nemačkih reči kojima je vladao, osim toga, pitanje je samo sata kada ćemo morati da napustimo Prilep, bolje je da u tom času budeš u kolima sa federima nego u karucama sa ostalom vojskom.

Sledi nova slika, selo Orizaro, odmah pored Bitolja, soba u hanu u kojoj je trebalo da prenoći, tera posilnog da joj namesti postelju na podu umesto na krevetu i da

---

otvori prozore, ona samo tako voli, bez obzira na to što je novembar, studen, i što su svuda okolo bugarske komite.

Legla je u uniformi, bez večere, ako se u večeru ne računa ono parče suvog hleba i jedno kuvano jaje, umotala se u ćebad i upalila električnu lampu da još jednom pročita toga dana napisano pismo, od svih slova i rečenica na hartiji vidi samo adresu, Zavojište Moravske divizije Prvog poziva Druge armije, mesto, Kruševac, ili Kragujevac, ne spava od očaja što ne zna ni gde da pošalje to pismo ni na koji način da ga pošalje sve dok je pred zoru umor, ipak, ne svlada.

Ko zna koja bi slika nastavila i zamenila prethodnu u sećanju Elizabete Denvers da je u stvarnost kasnog londonskog poslepodneva nije vratio dodir nekog nepoznatog čoveka koji joj je prišao i dobronamerno je dohvatio za rame, pomislivši da mladoj ženi nije dobro kada tako nepomično stoji nasred šetališta i drži se desnom rukom za grudi, nije ni primetila brzinu kojom je odmah posle toga izbila pred most Vestminster i za manje od deset minuta našla se u svojoj sobi.

Po sitnim kapima znoja na mestu na kojem se dodiruju čelo i kosa i po još ubrzanom disanju, shvatila je koliko je žurila i da je, po drugi put toga dana, uznemirena, zbog toga je rešila da skuva čaj, ali što sporijim pokretima kako bi povratila mir. Kada je gorki miris mint čaja ispunio svaki delić njenih čula i svaki delić sobe, ispružila je noge na sofi i dohvatila današnji primerak novina, namerno okrenuvši poslednje stranice sa manje opterećujućim sadržajima, ni to nije pomoglo, samo što je bacila pogled na pretposlednju stranicu, naišlo je treće, najveće uznemirenje tog dana i više nije imala šta da čeka – to je sigurno bio znak.

Na toj stranici, na kojoj su obično donosili razne zabavne stvari iz celog sveta, stajala je kratka zanimljivost: „U malom mestu na Balkanu, na severu Srbije, *Panchewa* ove godine ima sedamdesetak javnih ženski, pre rata bilo ih je više, uglavnom kasirke, kelnerice i druga posluga po hotelima i svratištima, većinom analfabete, dok ih je sada manje, a pismene preuzimaju primat, još više od toga, zabeležen je slučaj nekog Konstantina Verige, vlasnika kafane *Kod turske glave*, koji je za svoje tri uredno prijavljene javne ženske zahtevao lečnički nadzor jednog od najboljih mesnih lekara, veterana Velikog rata, doktora Mihajla Alića; zaključak, ovaj postupak jednog balkanskog kafedžije mogao bi da posluži kao primer mnogima i na Zapadu, izvesno, Balkan se nezaustavljivo otcepljuje od Orijenta i priključuje Evropi.“